

СУД ПРИСЯЖНИХ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМАТИКА

Вольтобрісов Альберт Владиславович

Здобувач вищої освіти 3-курс бакалавра спеціальність 081 «Право»
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Ісланкін Сергій Миколайович

Старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

На сьогодні суд присяжних є важливою частиною кримінального судочинства в багатьох країнах світу. Система суду присяжних в Україні є важливою складовою кримінального правосуддя та має на меті забезпечити більшу справедливість та громадський контроль над судовими рішеннями. Проте, як будь-яка інша судова система, суд присяжних не позбавлений проблем та викликів, які вимагають серйозного аналізу та вдосконалення, особливо в цей час в умовах російсько-української війни, бо 24 лютого 2022 року в Україні запроваджено воєнний стан, на відповідь агресії зі сторони РФ, а отже це створює надзвичайні обставини та особливі виклики для системи суду присяжних [1]. Цей процес має за мету забезпечення більшої справедливості та громадського контролю над правосуддям.

Як ми знаємо у кримінальних провадженнях, що мають підвищену суспільну значущість, у разі вирішення питань про винність у нестандартних морально-конфліктних ситуаціях суд присяжних покликаний захищати права і свободи обвинуваченого й інтереси суспільства від обвинувального ухилу професійного судді, що інколи наявне в процесі судового провадження. Про таке значення суду присяжних ще слушно висловлювався Л. Є. Владимиров: «Тільки в суді присяжних обвинувачений убезпечений від безсердечності судді, якому нечутливість дуже часто заважає розглянути істину» [4, с. 460].

В кримінальному законодавстві чітко регламентується питання стосовно суду присяжних. Правове регулювання здійснюється згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України (далі КПКУ), а саме «главою 30. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції, розділом 2 Провадження в суді присяжних, ст. ст. 383-391» [3].

Перш ніж почати виокремлювати основну проблематику суду присяжних в Україні, треба зазначити поняття присяжних та виокремити процедуру щодо цього. Отже, згідно з Законом України «Про судоустрій і статус суддів» ст. ст. 63-68 розкривається статус, окреслюються вимоги до присяжного, процедура затвердження списків присяжних, обов'язки, строк повноважень, підстави і порядок увільнення від виконання обов'язків, залучення присяжних до виконання обов'язків у суді, гарантії прав присяжних і так подалі [2].

Законодавець дає пояснення поняття щодо присяжного - це особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя. Обов'язки присяжного справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства; дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати

високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів; виявляти повагу до учасників процесу; не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання; виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції. Подальший порядок щодо суду присяжних та процедури чітко визначений в Законі України «Про судоустрій і статус суддів».

Якщо робити аналіз ЗМІ та іншої публічної інформації в Україні можна побачити що в державі суд присяжних не працює належним чином. Як зазначає, викладач Острозької академії, адвокат, який брав участь в одному з перших процесів у суді присяжних в Україні, Сергій Оверчук: «Щоб запустити суд присяжних, починати треба з елементарного: збільшити перелік кримінальних проваджень, де можуть брати участь присяжні та колеги професійних суддів, потрібно внести відповідні зміни до КПКУ щодо розширення кола справ, підсудних суду присяжних... У разі впровадження класичної форми суду присяжних слід переписати параграф КПКУ, який регламентує провадження в цьому суді, в тому числі відповідні норми ЗУ «Про судоустрій і статус суддів»» [5].

Коли основна проблематика зрозуміла, треба розробити план щодо вирішення: один із планів вирішення цієї актуальної проблеми є джиталізація процедур пошуку та відбору присяжних у рамках програми "Електронний суд" може включати наступні аспекти: 1). Автоматизований відбір присяжних: використання алгоритмів для випадкового відбору кандидатів на присяжних із бази даних громадян, які відповідають встановленим критеріям. Це може гарантувати більшу неупередженість та ефективність процесу. 2). Електронне сповіщення: використання електронних засобів комунікації (наприклад, електронної пошти або мобільних додатків) для сповіщення громадян про їхнє включення до списку присяжних та надання деталей про судові засідання. 3). Онлайн-платформа для реєстрації та інформування присяжних: розробка інтерфейсу, де присяжні могли б отримувати інформацію про свої обов'язки, права, графік судових засідань та іншу важливу інформацію. 4). Електронна система відбору та самовідводу: можливість для присяжних подавати електронні заяви про самовідвід або відвод, а також автоматизація процесу перевірки наявності у присяжних підстав, що перешкоджають їхній участі. 5). Діджиталізація процедури приведення до присяги, хоча сама присяга має відбуватися особисто, організаційні аспекти (наприклад, підготовка тексту присяги, інструкції щодо процедури) можуть бути цифровізовані. 6). Електронне документообіг та архівація: всі документи, пов'язані з процесом відбору та діяльністю присяжних, можуть зберігатися та оброблятися в електронному вигляді, що сприятиме більшій прозорості та зручності доступу до інформації. 7). Онлайн-навчання для присяжних: розробка електронних курсів та матеріалів для підготовки та навчання присяжних щодо їхніх обов'язків, прав та процесу судочинства.

Підсумовуючи усе вищевикладене можна зробити висновок, що система суду присяжних в Україні, особливо в умовах російсько-української війни та введеного воєнного стану, стикається зі значними викликами та проблемами. Обмеження доступу до обвинуваченого та свідків, складність збору доказів та вплив воєнного стану на об'єктивність судового процесу створюють складну ситуацію для системи суду присяжних. Важливою задачею є пошук шляхів вдосконалення цієї системи для забезпечення справедливого та ефективного функціонування. Це може включати в себе розробку спеціальних процедур для суду присяжних в умовах війни, підвищення

рівня безпеки для учасників судового процесу та забезпечення доступу до обвинуваченого та свідків. Головною метою повинно бути збереження справедливості та правосуддя, навіть у надзвичайних обставинах.

Список використаних джерел:

1. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №64/2022. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 05.11.2023).
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 19 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 6 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
4. Гузела М. ДО ПИТАННЯ ПРО СУД ПРИСЯЖНИХ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ. Academic Journals and Conferences. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13071/427-431.pdf> (дата звернення: 30.11.2023).
5. Ukrinform. Інститут суду присяжних. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3210835-ekspert-skazav-so-treba-abi-v-ukraini-zapracuvav-sud-prisaznih.html> (дата звернення: 30.11.2023).